

Overwegingen en argumenten die voor het deputaatschap voor Israël van gewicht zijn bij de kwestie van het al dan niet schuld belijden aan het Joodse volk.

Vooraf:

Het deputaatschap voor Israël heeft in zijn vijftiengjarige geschiedenis met regelmaat en diepgaand kennisgenomen van de gebeurtenissen tijdens de Shoah. Het bezoeken van o.a. concentratiekamp Auschwitz heeft ons met diep leedwezen vervuld. Hoe meer je kennisneemt van de gebeurtenissen tijdens de Shoah, hoe meer verbijstering je overvalt. Het leed van het Joodse volk is onnoemelijk. En wie vraagt zich dan niet af: „Had er niet meer gedaan kunnen worden om dit zo veel mogelijk te voorkomen? Wat zou ik gedaan hebben?” Liefde voor het Joodse volk is er bij de verschillende ‘partijen’. Afkeer van antisemitisme als zijnde volstrekt ingaande tegen de Bijbel is er evenzeer bij degenen die schuld beleden als bij degenen die geen schuld beleden.

Waarom heeft het deputaatschap voor Israël dan niet gekozen voor het doen van schuldbelijden, waar anderen wel toe overgingen?

- In onze Bijbelse theologie wordt de schuld van het voorgeslacht niet doorberekend aan het nageslacht. Het tweede gebod schijnt hier wel op te duiden, maar de Heere bezoekt de zonden van de voorouders slechts aan degenen die Hem haten. Nakomelingen worden wel gestraft mét hun ouders, maar niet óm hun ouders. In Ezechiël 18 wordt hiervan een duidelijk getuigenis afgelegd. De Heere verbiedt zelfs deze gedachtegang en doet dat met een eedzwering. Jeremia haalt hetzelfde spreekwoord aan (dat de kinderen gestraft worden om hun ouders) in het 31e hoofdstuk en zegt dat onder het Nieuwe Verbond dit spreekwoord niet meer gebruikt zal worden! De kinderen van Korach en het zoontje van Jerobeam zijn sprekende voorbeelden dat door de Heere de schuld van het voorgeslacht niet aan het nageslacht wordt doorberekend. Dit geldt overigens wel van de zonde van Adam, want hij is ons aller verbondshoofd. Er zijn wel voorbeelden, bijvoorbeeld in Psalm 106, dat de profeet of dichter zich de schuld van het voorgeslacht eigent. Daarmee legt hij echter nog geen plaatsvervangende schuldbelijden voor zijn voorgeslacht af.
- In de Joodse wereld heeft men daarover dezelfde opvatting. Een nakomeling is alleen medeschuldig als hij in dezelfde zonden valt of nog uitbreidt. Nakomelingen worden geroepen de zonden van hun voorgeslacht op te merken en vervolgens te leren van die zonden en die na te laten. De theologie van het Joodse volk kennende, waren wij niet van gedachte dat deze vorm van schuld belijden aan de Joodse kant iets zou oplossen. Een van de rabbijnen heeft gezegd dat hij de ruimte wel zou willen bieden als het voor ons helpend is, maar dat het Joodse volk daar op zijn beurt niets mee kan. Schuld belijden aan onze Joodse medemens brengt hen juist in verlegenheid. Hoe kunnen zij excuses aanvaarden voor hun voorouders die er niet meer zijn? En dat door mensen die zelf persoonlijk, in hun ogen, geen schuld dragen? Commentaar uit Joodse hoek is ook dat zij niet tevoren gekend zijn in de formulering van de verklaring. Men ziet het daarom als een eenzijdige verklaring waarbij zij mogen toehoren en het uit beleefdheid in ontvangst nemen. De praktijk wijst uit dat de positieve reacties, waar men op gehoopt had, veelal uitblijven.
- Een ander punt is van geschiedkundige aard. Het is een hachelijke zaak om een echte beoordeling te maken van het gedrag van onze voorvaderen. Professor Van Deursen

pleitte altijd voor grote voorzichtigheid bij oordeelvorming of gedrag en keuze van historische figuren. Uitgangspunt is dat we hen recht moeten doen. Kennen wij alle achtergronden en motieven? Hij betrok hierbij het negende gebod. Dat vereist zorgvuldigheid en terughoudendheid. Laten we bedenken dat deze mensen reeds voor Gods rechterstoel gestaan hebben. Het wordt van ons niet gevraagd om dat proces over te doen.

- Een volgend punt is die van beoordeling achteraf. Wij zijn niet meer in de situatie van onze voorouders. Wij kijken, zogezeegd, niet in de loop van een geweer. Dat mag ons wel bescheiden maken in ons morele oordeel over onze ouders. Zij waren er getuigen van dat dorpsgenoten werden gefusilleerd omdat zij de Joodse medemens te hulp schoten. Het laat zich nauwelijks indenken wat dit met ons voorgeslacht heeft gedaan.
- Verder is het van belang dat wij ons huidige gedrag naar de Joodse gemeenschap kritisch onder de loep nemen. Wat zien de Joden van onze onvoorwaardelijke steun? Of is die steun in de praktijk van alle dag vermengd met een opstelling die de huidige staat Israël afbreuk doet? (Bijvoorbeeld steunen van de BDS-beweging). Rabbijnen wijzen op onze hedendaagse houding ten opzichte van de vluchtelingen voor wie de grenzen gesloten worden. Is dat niet in contrast met een dergelijke schuldbelijdenis? De nadruk in deze discussie zou moeten liggen op de vraag hoe wij nú pal achter Israël kunnen staan en antisemitisme bestrijden.
- Een punt is de selectiviteit van deze schuldbelijdenis. Wie de geschiedenis zichzelf aanrekent heeft nog veel schuldbelijdenissen te gaan. Is het eerlijk om een bepaalde groep medemensen schuld te belijden en er naar andere medemensen het zwijgen toe te doen?
- Verzetstrijders en anderen die de handen voor het Joodse volk in het vuur gestoken hebben voelen zich door deze schuldbelijdenissen geen recht gedaan. Inmiddels wordt er van hun kant ook met verbijstering gereageerd op de ongenueanceerde schuldbelijdenis, die vanuit de PKN werd gedaan. Schuld belijden voor de houding van de kerk in het algemeen, is pijnlijk voor nabestaanden van mensen die hun leven hebben gewaagd -en soms ook gegeven- om Joodse onderduikers te redden. Het doet hun voorouders geen recht.
- De huidige schuldbelijdenissen doen geen recht aan de grootste schuld, die er ligt richting het Joodse volk. Wat is onze grootste nalatigheid naar het Joodse volk toe? Dat wij hen het Evangelie onthouden hebben en te weinig hun heil in Christus gezocht hebben. Die notie wordt in de verklaring van de initiatiefgroep node gemist. De naam van Christus wordt in de schuldbelijdenissen niet eens genoemd. Dit punt is voor het Deputaatschap voor Israël onopgeefbaar. Drie jaar geleden lieten de andere kerken ons helaas alleen staan. Nu kunnen wij helaas niet meewerken aan een verklaring waarin deze noties worden gemist.
- Er leven bij het Deputaatschap voor Israël vragen voor wie en door wie deze schuldbelijdenis werd gedaan. Deze schuldbelijdenis was ten diepte geen kerkelijk spreken. Het heeft geen enkele synode gepasseerd. Het deputaatschap hecht aan de kerkelijke lijnen. Een initiatiefgroep kan niet spreken namens een kerkverband. En hoe kunnen gemeenten, die tevoren nauwelijks geïnformeerd zijn, plotseling op een

zondag schuldbelijdenis afleggen, zo hoorden wij een predikant zeggen? Dat is op zijn minst een van boven opgelegde belijdenis. Zo gaat men toch niet met een schuldbelijdenis om?

- De Synode van de Gereformeerde Gemeenten heeft in 2018 een Synodale uitspraak het licht doen zien. Daarin heeft de Gereformeerde Gemeenten gesproken en een duidelijke keuze gemaakt. Wij vonden het nu niet aan de orde om van die Synodale uitspraak af te wijken. Van harte begeren wij die verklaring in de praktijk te brengen.

U ziet dat we niet lichtvaardig afstand genomen hebben van de acties van de kerken. Het was en is een weloverwogen besluit van het Deputaatschap voor Israël. Zeggen wij hiermee dat onze vaders voldoende hebben gedaan voor het Joodse volk? Nee, dat zeggen wij niet. Ontegenzeggelijk had er meer in Nederland en vanuit onze kerken kunnen en moeten gebeuren. Daarbij passen de woorden erkenning en schaamte. Maar dit met leedwezen constateren, door de bril van nu, is wat anders dan plaatsvervangend schuld belijden. Daarom gevoelen wij met deze schuldbelijdenis dezelfde verlegenheid als onze Joodse bekenden. De persoonlijke schuld van Jood en heiden zal verzoend moeten worden door de Man van Smarten. Daarom zijn we van harte verblijd dat we deze boodschap met onze Joodse contacten mogen delen. Wij roepen de lezer van harte op om te bidden voor de vrede van Jeruzalem.

November 2020,

Ds. A. Schot, Voorzitter

J.J. de Jong, Algemeen Secretaris